

BESKUĆNIŠTVO: POGLED IZ RAZLIČITIH PERSPEKTIVA

Olja Družić Ljubotina (urednica)
Zagreb: Gradski ured za socijalnu zaštitu
i osobe s invaliditetom, 2012., 183 str.

Na dan obilježavanja Međunarodnog dana borbe protiv siromaštva, 17. listopada 2012. godine, javnosti je predstavljena publikacija »Beskućništvo: pogled iz različitih perspektiva«, urednice doc. dr. sc. Olje Družić Ljubotina. Kao što su naveli i recenzenti publikacije, prof. emeritus Vlado Puljiz i prof. dr. sc. Zoran Šućur, radi se o vrijednom zborniku radova koji stručnu, a i širu javnost, senzibilizira za problem ove visoko ranjive skupine korisnika. Motiv za izdavanjem publikacije proizašao je iz osjetljivosti autora prema problemu beskućništva i svijesti da su društvo i profesionalna zajednica nedovoljno upoznati s uzrocima, pojavnosti i pristupima u radu s ljudima koji se nalaze u statusu beskućnika. Većina autora radova, koji se nalaze u publikaciji, dvije su godine ranije, također povodom dana borbe protiv siromaštva, sudjelovali na okruglom stolu pod nazivom »Skrb o beskućnicima – integracija ili separacija«. Na tom skupu sudionici su donijeli odluku da će svoje znanje, iskustvo i pristupe u radu s ljudima koji su u statusu beskućnika prezentirati široj javnosti kroz izdavanje zbornika radova kako bi i na taj način dali svoj doprinos u boljem razumijevanju ovog složenog socijalnog problema i zagovarali integrativne modele podrške tim ljudima. U tom

smislu, ova publikacija upravo predstavlja vrijedan pregled radova koji iz različitih perspektiva: znanstvene, stručne i korisničke, govore o nedovoljno poznatom i istraženom socijalnom problemu beskućništva u hrvatskom kontekstu. Čitatelji po prvi put, na jednom mjestu, mogu pronaći sveobuhvatnu definiciju beskućništva, dobiti uvid u kompleksnost uzroka beskućništva, uvid u problem stigmatiziranosti i društvenu ranjivost ovih ljudi, kao i zanimljive istraživačke podatke te stručna promišljanja o planiranju socijalnih mjera i programa za osobe koje su suočene s problemom beskućništva.

Publikacija »Beskućništvo: pogled iz različitih perspektiva« je nakon uvodne riječi gradonačelnika Zagreba i predgovora urednice podijeljena u tri tematske cjeline. Prva cjelina pod nazivom »Pojmovna određenja i istraživanja« sadrži tri rada koja razjašnjavaju fenomen beskućništva i donose prikaz rezultata provedenih istraživanja o beskućništvu. Urednica, doc. dr. sc. Olja Družić Ljubotina, u radu pod nazivom »Koliko (ne)znamo o beskućništvu?« uvodi nas u složenost problematike beskućništva u suvremenom društvu koje razmatra u kontekstu gospodarske krize, rastućih ekonomskih nejednakosti u društvu i novih socijalnih rizika. Beskućništvo je snažno povezano sa siromaštvom i socijalnom isključenosti. Osobe koje imaju status beskućnika najčešće su dugotrajno siromašne, nezaposlene, niskog stupnja obrazovanje, narušenog tjelesnog i mentalnog zdravlja, razvedene, bez mjesta za stanovanje, slabih ili bez ikakvih socijalnih mreža, što ih čini visoko ranjivom populacijom društva i znatno povećava rizik za negaciju njihovih ljudskih prava. Autorica upozorava na problem (ne)vidljivosti problema beskućništva u hrvatskom društvu i na činjenicu da do donošenja Zakona o socijalnoj skrbi (NN, 124/2011.) i novog Zakona o socijalnoj skrbi (NN, 33/2012.) beskućnici nisu bili kategorija korisnika u sustavu socijalne skrbi. U radu autorica otvara i pitanje stigmatiziranosti beskućnika. Inozemna istraživanja pokazuju da se beskućnike najčešće povezuje s asocijacijama kao što su: nepouzdanost, lijenost, opasnost, mentalna bolest. Iako sustavnijih istraživanja na ovu temu u nas nema, čitajući radove u ovoj publikaciji, mogli bismo reći da iskustvo ukazuje da bi asocijacije ljudi u Hrvatskoj uvelike bile slične. Stigma omogućuje da osobe donose negativne stavove koji se temelje na statusu koji neki pojedinac u društvu ima, a ne na temelju njegova ponašanja. Status beskućnika u društvu je marginalan, oni nemaju društvene i političke moći te su upravo zbog toga ranjivi i u značajno visokom riziku od stigmatiziranosti. Rezultati istraživanja prikazani u drugom radu ove tematske cjeline pod nazivom »Beskućništvo u Hrvatskoj: pregled rezultata kvalitativnog istraživanja«, dr. sc. Lynette Šikić Mićanović, dosljedno pokazuju da su mnogi od beskućnika obuhvaćenih uzorkom imali »konvencionalan« život prije beskućništva i da se beskućništvo može dogoditi svakome, s obzirom na sve teže ekonomske i socijalne okolnosti u društvu. Rezultati ovog istraživanja upućuju

na to da su se hrvatski beskućnici našli u ovom problemu zbog nasilja i trauma u djetinjstvu (zlostavljanja, zanemarivanja), života u disfunkcionalnim obiteljima ili u institucijama, gubitka posla, financijskih problema, lošeg zdravstvenog stanja, prisilnog izgnanstva, raspada obitelji nakon razvoda, gubitka doma, uključujući i progonstva zbog rata, smrti bračnog druga. U trećem radu, »Beskućništvo u Gradu Zagrebu: prikaz istraživanja«, autorice mr. sc. Romana Galić i Jasminka Pavline prikazuju rezultate istraživanja koje je proveo Ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom s ciljem utvrđivanja stvarnog broja beskućnika na području Grada Zagreba, utvrđivanja sociodemografskih obilježja beskućnika i uvida u uvjete života beskućnika koji su smješteni u prenoćistima. Ured je proveo istraživanje 2002. godine i 2008. godine. Istraživanja su bila temelj u planiranju aktivnosti koje su znatno utjecale na kvalitetu uvjeta za smještaj osoba u statusu beskućnika i poticanje razvoja integrativnih programa.

Drugi dio publikacije, pod nazivom »Uloga države, lokalne zajednice i nevladinih organizacija«, donosi niz tekstova autora koji se neposredno u svojoj praksi, bilo da su zaposlenici državnih, lokalnih ili civilnih organizacija, bave problemom beskućništva i neposredno rade s ljudima koji su u statusu beskućnika. Štefica Karačić, socijalna radnica iz Centra za socijalnu skrb Zagreb, u radu »Uloga centra za socijalnu skrb u zbrinjavanju beskućnika« iznosi niz konkretnih koraka koje je nužno poduzeti kako bi skrb za ovu skupinu ljudi bila na razini koja omogućava socijalno uključivanje i uvažavanje korisničke perspektive. Jasno naglašava potrebu da se profesija socijalnog rada snažnije zalaže za promicanje prava beskućnika i drugih socijalno osjetljivih skupina, za strukturalne promjene koje će omogućiti integrirani i inkluzivni pristup ovim korisnicima te poticanje različitih dionika na koordinirano djelovanje i međuresornu suradnju. Autorica, polazeći od uvažavanja korisničke perspektive i prava svakog korisnika na samoodređenje, naglašava obvezu stručnjaka da pomažu, informiraju, potiču i usmjeravaju korisnika prema promjeni te naglašava da se ona može postići samo ako se pokaže stvarni interes za korisnika i stekne povjerenje osobe koja je u potrebi. U nastavku slijedi rad Tatjane Vlašić »Prikaz jednog modela stručne pomoći beskućnicima iz perspektive socijalnog radnika zaposlenog u Centru za socijalnu skrb Zagreb« koja nadahnuto prikazuje osobno stručno iskustvo i spoznaje stečene kroz osamnaestogodišnji rad s beskućnicima i svim drugim osobama koje su se zbog raznolikih nepovoljnih okolnosti našle u stanju potrebe za stručnom pomoći socijalnog radnika. Nadalje slijedi rad Zvonka Mlinara i Andree Kozar »Prihvatilište za beskućnike Gradskog društva Crvenog križa Zagreb« koji prelazi okvire opisa objekata prihvatilišta i smještajnih uvjeta u Velikoj Kosnici. U radu su prikazana osnovna sociodemografska obilježja korisnika koji koriste pravo na smještaj u prihvatilištu. Analiza pokazuje da 58% korisnika privremeno smještenih u prenoćištu ima srednjoškolsko obrazovanje,

da je prosječni radni staž po korisniku 14 godina te da su radno sposobni korisnici prijavljeni na Zavodu za zapošljavanje, ali i da značajan broj korisnika (više od 30%) ima poteškoće mentalnog zdravlja, odnosno, dijagnozu duševne bolesti i da su se liječili u jednoj od psihijatrijskih bolnica. Dugogodišnji rad s beskućnicima i analiza osnovnih podataka smještanih korisnika ukazuje, kao i rezultati istraživanja koje je provela dr. sc. Šikić Mićanović, da se radi o ljudima koji u »velikoj većini slučajeva za svoj status nisu sami krivi nego su često žrtve sustava, vlastite obitelji, zdravstvenog stanja i dr.«. U ovom dijelu publikacije nalaze se radovi autora koji kroz civilni sektor i vjerske organizacije provode programe podrške i pomoći beskućnicima. Rad Višnje Pavlović »Volonterski centar Zagreb: Podrška beskućnicima i naučene lekcije«, zatim rad Sanje Bunić »Što knjižnice čine za beskućnike«, rad Nedjeljka Marković »Beskućništvo i djelovanje Katoličke crkve« te rad Mirjane Blagus »Beskućništvo – privremeno stanje ili stil života«. Sasvim jasno ovi autori polaze od činjenice da je problematika beskućništva kompleksna i da zahtijeva pristupe koji su strateški osmišljeni od strane različitih stručnjaka i provode se u suradnji s različitim dionicima u društvu (centrima za socijalnu skrb, tijelima javne uprave, zdravstvene ustanove, zavodom za zapošljavanje, organizacijama civilnog sektora i vjerskim organizacijama). Prikazani primjeri dobre prakse u radu s beskućnicima i kritički osvrt na prepreke koje se nalaze na putu provođenja programa podrške mogu biti pomoć svima onima koji planiraju inicirati, kreirati i pokrenuti nove programe i mjere za ublažavanje ovog socijalnog problema.

Treći, najdirljiviji i najsnažniji dio publikacije, »Pogled iz korisničke perspektive«, odnosi se na prikaz životnih putova dvaju beskućnika. Čitajući »Moju priču« Drage Rendulića i »Bez naslova« Josipa Šegote ne može se ne osjetiti sva težina životnih situacija, odnosa i rizika koji tako lako mogu dovesti do situacije da »preko noći ostaneš bez svega«. Također, ispričane priče kazuju da se na trnovitom putu beskućništva ponekad pojavljuju, prije svega, ljudi koji vide čovjeka i ono što on zaista jest, a ne etiketu beskućnika. Zajedno, ljudi u nevolji i ljudi koji žele vidjeti, stvaraju neko novo dobro, nove perspektive u kojima ima puno više dostojanstva, solidarnosti i prava za sve.

I na kraju valja spomenuti da je publikacija »Beskućništvo: pogled iz različitih perspektiva« posvećena nedavno preminulom gospodinu Josipu Šegoti koji je svojom autobiografskom knjigom »Beskućnik – pet godina na dnu Zagreba« i sudjelovanjem u ovoj publikaciji dao značajan doprinos u razumijevanju života beskućnika.

Priredila: Marijana Kletečki Radović